

УДК 005.7:33.01

Ю. О. Швець,
аспірант кафедри фінансів та кредиту,
Державний вищий навчальний заклад "Запорізький національний університет"

КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ В ЕКОНОМІЦІ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

Y. Shvets,
post-graduate student, department of finance and credit,
State Higher Educational Institution "Zaporizhzhya National University"

ANALYTICAL REVIEW OF EXISTING ECONOMIC APPROACHES TO THE DEFINITION
OF STRATEGIC MANAGEMENT

У статті відображено погляди вчених минулого та сьогодення на трактування сутності поняття "стратегічне управління". Розглянуто існуючі підходи до визначення терміну "стратегічне управління". Визначено основні переваги та недоліки, провідні ідеї, практичне значення існуючих підходів та можливості їх використання в сучасних умовах. Зазначено, що найбільш популярним серед вчених є системний та процесний підхід до стратегічного управління. Здійснено критичний огляд трактування поняття "стратегічне управління". Запропоновано додати до існуючих класифікацій три нових підходи — концептуальний або синтетичний, прогнозний, узагальнюючий. Рекомендовано до представників концептуального підходу віднести тих, хто під стратегічним управлінням вважають реалізацію концепції, що дає можливість встановлювати цілі розвитку. Пропонується до представників прогнозного підходу віднести тих представників, які важливою складовою стратегічного управління вважали процес визначення перспектив розвитку в майбутньому. Запропоновано до представників узагальнюючого підходу віднести науковців, котрі під стратегічним управлінням розуміють досить широке поняття та поєднують точки зору всіх існуючих підходів. Надано власне визначення стратегічного управління на підприємствах машинобудування, яке включає всі аспекти управління та більш точно відображає особливості цього процесу.

The article reflects the views of scientists past and present on the interpretation of essence of the concept of "strategic management". Review existing approaches to the definition term of "strategic management". Identified the main advantages and disadvantages, leading ideas, the practical value of existing approaches and their possible use in modern conditions. Noted that the most popular among scientists is systemic and process approach to strategic management. The critical review of the interpretation of the term "strategic management". Proposed to add to the existing classifications, three new approaches — conceptual or synthetic, forecast, synthesis. Recommend to representatives conceptual approach include those, who under the strategic management consider implementation concepts, which makes it possible to set development goals. It is proposed to representatives of the forecast approach include those members, who are an important part of strategic management thought process of determining the prospects for future development. Invited representatives synthesis approach include scientists, who understand the strategic management at a fairly broad term and combined across of all existing approaches. Given its own definition of strategic management in the mechanical engineering companies, which includes all aspects of management and to more accurately reflect the features of this process.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, сучасні підходи до визначення сутності стратегічного управління, концептуальний, прогнозний, узагальнюючий підходи.

Key words: strategy, strategic management, modern approaches to the definition of strategic management, conceptual, forecast, synthesis approaches.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією з головних передумов функціонування та розвитку підприємств машинобудування в сучасній Україні є їх постійна адаптація до мінливого зовнішнього середовища, а особливо до умов економічної та суспільно-політичної нестабільності. При цьому діяльність підприємств відбувається за умов відсутності ефективної законодавчої бази. За таких умов пильної уваги заслуговує процес стратегічного управління підприємствами та людськими ресурсами. Саме стратегічне управління дає можливість передбачити несподівані і непередбачувані труднощі та виробити адекватні рішення існуючих проблем, своєчасно реагувати на зміни як внутрішнього, так і зовнішнього оточення на всіх існуючих ринках.

Використання стратегічного управління дає можливість вирішити існуючі на підприємствах машинобудування проблеми щодо підвищення рівня кваліфікації працівників, переоснащення застарілого обладнання, підвищення рівня економічної безпеки, ефективності управління оборотними коштами, зменшити ризики неплатежів та виконання договірних зобов'язань.

На сьогодні стратегічне управління динамічно розвивається та є специфічним для кожного підприємства. Отже, перед підприємствами машинобудування України постало завдання розробки ефективної системи стратегічного управління для вирішення всіх існуючих проблем. Однак розроблені принципи не мають досконалої системи оцінки та забезпечення стратегічного управління, не враховують методологічну та теоретичну

Таблиця 1. Сучасні підходи до визначення сутності стратегічного управління

№ п/п	Автор, джерело	Підхід	Провідна ідея підходу
1.	Ансофф І. [4], Люкшинов А. Н. [5], Вінокуров В. А. [6], Вергілес С. В. [7]	Стратегічне управління розглядається як діяльність	Діяльність спрямована на визначення цілей, завдань, місії організації, їх практичне виконання, налагодження взаємин між керівниками та підлеглими з урахуванням постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища
2.	Пірс Д., Робінсон Р., Пітерс Т., Уотермен Р., Віссема Х., Шершньова З. Є., Оборська С. В. [8]	Системний	Стратегічне управління розглядається як сукупність різних видів діяльності та складових елементів, складна система управління всіма процесами в організації на основі відношень і взаємозв'язків між ними та з врахуванням дії всіх факторів
3.	Шендел, Хаттен, Хігінс Д., Мінцберг Г., Мізюк Б. М. [9], Немцов В. Д., Довгань Л. С., Лемб Р., Гетьман О. М., Могилевська О. Ю. [10], Шеховцева Л. С., Василенко В. О., Ткаченко Т. І., Большунова А. І. [11]	Процесний	Розкриває сутність стратегічного управління як єдиний процес або сукупність безперервних дій, які відбуваються в середині організації і сприяють досягненню основної мети
4.	Чендлер А., Нег Р., Хембрік Д., Чен М., Віханський О. С. [12]	Функціональний	Стратегічне управління розглядається як сукупність видів діяльності, спрямованих на досягнення конкретних, завчасно визначених результатів [6]
5.	Деніссон Г., Друкер П. [13], Пономаренко В. С. [14]	Ситуаційний	Сукупність параметрів і методів управління, котрі використовуються відповідно до ситуації та певних обставин і які впливають на конкурентоспроможність організації
6.	Арджирис К., Лайкерт Р., МакГрегор Д., Герцберг Ф., Миронова О. М. [15]	Поведінковий	Передбачає в процесі стратегічного управління врахування поведінки працівників підприємств, організацій; підвищення ефективності використання людських ресурсів; усвідомлення працівником власних можливостей та здібностей
7.	Івасів І. Б. [16], Мендрул О. Г. [17]	Вартісний	Стратегічне управління спрямоване на постійне зростання вартості, підвищення ефективності діяльності, орієнтоване на оцінку реальної вартості бізнесу, враховує вплив сформованих рішень на вартість майна
8.	Балабанова Л. В. [18], Різноїкий А. Ф., Теліженко І. О.	Маркетинговий	Стратегічне управління орієнтоване на потреби споживачів, враховує діяльність конкурентів, постійне вдосконалення якості послуг, проведення маркетингових досліджень на різних ринках та порівняння отриманих даних
9.	Писаревський І. М., Тищенко О. М. [19]	Концептуальний	Передбачає довготривалий успіх, ефективне використання досвіду, досягнення цілей та завдань для процвітання, отримання максимального прибутку
10.	Герасимова Н. М. [20], Хашиєва Л. В. [21], Юхименко В. В. [22]	Прогнозний	Орієнтований на визначення перспективи розвитку в майбутньому з урахуванням постійних змін зовнішнього та внутрішнього середовища
11.	Гусєва Ю. М. [2], Колесов О. С. [23], Васильчак С. В.	Узагальнюючий	Врахування та узагальнення основних ідей більшості підходів

базу, що підтверджує актуальність дослідження обраної теми.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

На сьогодні існує чимало досліджень щодо визначення поняття стратегічне управління. Значний внесок у розвиток стратегічного управління зробили наступні вчені: Ансофф І. [4], Пірс Д., Шендел, Хаттен, Хігінс, Деніссон Г., Друкер П. [13]. Серед вітчизняних дослідників, які приділили увагу вивченню даної проблематики, можна назвати наступних: Гусєва Ю. М. [2], Віханський О.С. [12], Герасимова Н.М. [20], Хашиєва Л.В. [21], Юхименко В. В. [22], Колесов О.С. [23] та багато ін. Проте, не зважаючи на вагомий внесок вчених, ще досі немає єдиного підходу до визначення терміну "стратегічне управління", а існуючі підходи не враховують всіх аспектів діяльності підприємств машинобудування, що перешкоджає ефективному процесу управління.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою є дослідження та узагальнення існуючих підходів, як в зарубіжній так і у вітчизняній літературі, до визначення поняття стратегічне управління на підприємствах, розгляд існуючих точок зору на дану проблематику, аналіз переваг та недоліків застосовуваних підходів та розробка авторського підходу до визначення поняття стратегічне управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Термін стратегічне управління пройшов певну еволюцію розвитку. Починаючи від давнини і до сучасності наукові погляди вчених постійно змінювалися, мали як переваги так і недоліки. Вперше термін стратегічне управління був введений у використання в 50—60 рр. XX ст. Спочатку стратегічне управління використовувалося для позначення різниці між поточним управлінням на рівні виробництва та вищим рівнем управління — керівництвом. До засновників стратегічного управління належать: Ансофф І., Чендлер А., Селзнік Ф., Друкер П. Трохи пізніше в 70—80 рр. XX ст. відбувся розподіл між поточним і стратегічним управлінням та головною метою було розроблення стратегій, втілення їх в життя та моделювання різних ситуацій.

Тому з цього часу виникла потреба у довгостроковому плануванні та почалися тривалі дослідження стратегічного управління, які здійснювалися у різних країнах провідними вченими та мали своє практичне застосування. На сьогоднішній день існує не велика кількість підходів до визначення стратегічного управління, хоча це поняття трактується багатьма вченими. На нашу думку, всі існуючі визначення стратегічного управління, які трактувалися різними вченими можна сформулювати на основі таких підходів: стратегічне управління розглядається як діяльність, системний, процесний, функціональний, ситуаційний, по-

ведінковий, вартісний, маркетинговий. Узагальнивши та опрацювавши існуючі підходи до визначення стратегічного управління серед вчених минулого та сучасності [1, с. 31; 2; 3, с. 443—444], відобразимо їх погляди в таблиці 1 та розглянемо більш детальніше трактування кожного представника.

Почнемо з аналізу підходу, в якому стратегічне управління розглядається як діяльність. Відповідно до цього підходу головною метою є налагоджений процес визначення, формування та реалізації поставлених цілей та завдань у процесі діяльності підприємства, можливість реагувати на зміни зовнішнього середовища, постійна взаємодія керівника і підлеглого та підтримання відповідного рівня конкуренції на ринку.

Одним з видатних представників даного підходу є Ансофф І., який під стратегічним управлінням розумів діяльність, яка пов'язана з постановкою основних цілей і завдань організації і з підтримкою взаємин між організацією та оточенням, у відповідності до її внутрішніх можливостей, які дозволяють організації залишитися сприятливою до зовнішніх вимог [4, с. 16]. Проте цей погляд є досить суперечливим, оскільки в пізніших виданнях Ансофф І. розглядає вже не діяльність, а процес планування який спрямований на розробку та реалізацію стратегічних рішень, цілей, стратегій, а також налагодження відносин між підприємством та зовнішнім середовищем.

Люкшинов А. Н., вважає, що стратегічне управління — це діяльність із забезпечення реалізації цілей організації в умовах динамічного, мінливого та невизначеного середовища [5]. Подібних точок зору дотримувався Вінокуров В. А., на думку якого, стратегічне управління — це діяльність, яка полягає у виборі сфери та напряму дій по досягненню довгострокових цілей, встановленні траєкторій розвитку організації, розподілі ресурсів і всього того, що надає організації конкурентні переваги [6, с. 6]. З точки зору Вергілеса Е. В., стратегічне управління є діяльністю, яка спирається на людський потенціал, сприяє налагодженню взаємозв'язків між керівником та підлеглими, дає можливість в процесі виробництва задовольняти зростаючі потреби споживачів [7, с. 5].

У системному підході передбачається, що стратегічне управління є системою рішень і дій, включає аналіз, вибір, реалізацію різних стратегічних планів, досягнення цілей організації, об'єднує різні види діяльності, а також спрямоване на підтримання рівноваги та гармонії між всіма елементами системи. Шершньова З. Є., Оборська С. В. зазначають, що стратегічне управління — це реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності організації, що дає можливість установлювати цілі розвитку, порівнювати з наявними можливостями організації та приводити у відповідність шляхом розроблення та реалізації системи стратегій [8, с. 27].

Прихильники процесного підходу вважали, що стратегічне управління є сукупністю взаємопов'язаних дій, процесом налагодження відносин між організацією та зовнішнім середовищем, реалізацією місії, стратегії та функцій, спрямовані на досягнення основної мети. Мізюк Б. М. звертає увагу на довгостроковий характер процесу управління, приділяючи особливе значення процесу розробки, реалізації, досягненню цілей і стратегії, розподілу повноважень між персоналом, а також, як і попередники, концентрує увагу на взаємодії організації з її оточенням, підрозділами та конкурентами [9, с. 32].

Згідно з Могилевською О. Ю. сутність стратегічного управління полягає в довгостроковому керівництві організацією, яке здійснюють менеджери, крім того, вони формують стратегії розвитку з урахування постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, а також визначають основні цілі діяльності [10, с. 30—32].

Большунова А. І. у своїй праці виокремлює дві концепції щодо трактування сутності стратегічного управління [11, с. 17]: 1) діяльність підприємства — це сукупність процесів, котрі поетапно виконуються на підприємстві; 2) це побудова необхідних процесів і вдосконалення стратегічного управління відповідно до вимог процесного підходу.

Переїдемо до розгляду функціонального підходу, представниками якого були: Чендлер А., Нег Р., Хембрік Д., Чен М., Віханський О.С. Колектив авторів у складі Нег Р., Хембрік Д. та Чен М. розглядали процес використання та розподілу ресурсів у стратегічному управлінні, взаємодію директорів та підлеглих, врахували зміни зовнішнього середовища та були орієнтовані на ефективну діяльність на початкових етапах розвитку.

З точки зору Віханського О.С., стратегічне управління — це таке управління організацією, яке опирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, гнучко реагує й проводить своєчасні зміни в організації, які відповідають виклику з боку оточення й дозволяють домагатися конкурентних переваг, що в сукупності дає можливість організації виживати в довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому своїх цілей [12, с. 32].

Ситуаційний підхід передбачає виявлення, врахування та зміну ситуаційних факторів, які впливають на рівень конкурентоспроможності і на становище організації, спрямований на прийняття і реалізацію цілей, управлінських рішень, а також беруться до уваги непередбачені обставини та розробляються дії у разі їх виникнення. Друкер П. трактував стратегічне управління як аналіз поточної ситуації та зміну її у разі необхідності [13, с. 62—63]. Пономаренко В. С. наголошував на застосуванні ситуаційно-ресурсного підходу, який передбачав детальний опис кожного ресурсу підприємства і кожного компонента зовнішнього середовища своєю власною ситуацією, що має кількісну динамічну характеристику [14, с. 143—144].

Переїдемо до розгляду поведінкового підходу щодо трактування сутності стратегічного управління. Важливою особливістю цього підходу є те, що в процесі стратегічного управління важливу роль починає відігравати людина, яка розглядається не як засіб для виробництва продукції, а як важливий суб'єкт процесу управління [15, с. 6]. Більшість представників даного підходу досліджували відносини між працівниками, керівниками і підлеглими та особливості формування правильної поведінки.

Вартісний підхід відіграє важливу роль у процесі стратегічного управління, оскільки він охоплює та здійснює вплив на формування культури та цінностей підприємств, бере участь у прийнятті управлінських рішень, враховує інтереси більшості осіб, призводить до підвищення вартості акціонерного капіталу, тобто основною метою є максимізація вартості підприємства. На думку Івасіва І.Б., вартісний підхід до стратегічного управління — це модель оцінки результативності бізнесу [16, с. 71]. Водночас Мендрол О.Г. стверджує, що управління повинно опиратися на нематеріальні активи, впроваджувати нововведення в процес виробництва, вдосконалювати обладнання та бути стратегічно спрямованим [17, с. 25].

У процесі стратегічного аналізу, розробки основних положень стратегічного управління, формування, розробки та реалізації місії, цілей, завдань і стратегії підприємства використовують маркетинговий підхід. Його основним завданням є задоволення потреб споживачів, оскільки від цього залежить ефективність діяльності підприємства, величина прибутку. На думку Балабанової Л.В., маркетинговий підхід створює сприятливі можливості для поєднання інтересів підприємства та інтересів ринку його діяльності, а також основою процесу управління є пристосуван-

ня до змін маркетингового середовища [18, с. 15]. Водночас Теліженко І.О. у своїх працях зазначав, що даний підхід є основою стратегічного управління, бо сприяє підвищенню якості продукції, врахування потреб клієнтів, досягненню поставлених цілей, реалізації стратегії, збору інформації про діяльність конкурентів.

Аналіз існуючих поглядів на визначення поняття стратегічне управління дозволив виокремити нові підходи — концептуальний, прогнозний, узагальнюючий. Концептуальний підхід до визначення сутності стратегічного управління передбачає довгостроковий період діяльності, врахування можливих змін зовнішнього середовища, використання досягнень теорії і практики попередніх періодів, підвищення рівня конкурентних позицій, спрямованість персоналу на досягнення цілей. Прихильники цього підходу Писаревський І.М., Тищенко О.М. під стратегічним управлінням розуміють — реалізацію концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності підприємства, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями підприємств та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій [19].

Сутність прогнозного підходу полягає в тому, що стратегічне управління розглядається у ракурсі складного процесу який дає можливість визначити можливості розвитку та процвітання підприємства в майбутньому, а також враховує всі завдання, цілі та мету діяльності. Основні представники даного підходу: Герасимова Н.М., Хашиєва А.В., Юхименко В.В.

Наприклад, Герасимова Н.М. стверджує, що стратегічне управління — це злагоджене поєднання можливостей, компетенції, ресурсів, цінностей і прагнень, які підприємство намагається досягти в майбутньому за рахунок синергетичних конфігурацій [20, с. 529]. На нашу думку, підхід Хашиєвої А.В. відображає вже існуючі визначення стратегічного управління та є досить ґрунтовним, оскільки, ставить за необхідність опрацювання, аналіз, розробку та реалізацію цілей, завдань на тривалий час, необхідність здійснення прогнозу щодо змін внутрішнього і зовнішнього середовища [21, с. 102]. Юхименко В.В. у стратегічному управлінні особливу увагу приділяв завоюванню конкурентних позицій на ринку з урахуванням мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища та наголошував на важливості врахування прогнозних даних щодо майбутньої ситуації на ринку [22, с. 31].

Узагальнюючий підхід є поєднанням або комбінацією основних положень та ідей, які притаманні всім наведеним підходам. Його представниками були: Гусєва Ю.М., Колесов О.С., Васильчак С.В.

У Гусєвої Ю.М. наведено декілька узагальнених поглядів на визначення стратегічного управління, які відображають всі важливі ознаки процесу управління для підприємств машинобудування [2]. На відміну від інших представників, Колесов О.С. ставив на перший план результативність, досягнення цілей, отримання прибутку, задоволення попиту споживачів, розробка раціональної структури стратегічного управління, а на другий план — рівень конкуренції та постійне змагання за лідерство на ринку [23, с. 46].

Таким чином, наведений аналіз існуючих підходів підтверджує думку про існування як схожих, так і відмінних рис у трактуванні поняття стратегічне управління. На нашу думку, звичайно, деякі трактування досить схожі, взаємопов'язані та базуються на спільних рисах, але все ж такі кожен підхід є індивідуальним і заслуговує на увагу. Кожен з розглянутих підходів має свої особливості, концентрує увагу на виконанні вузького кола проблем та спрямований на досягненні поставлених завдань, але вони не враховують всіх аспектів процесу стратегічного управлін-

ня на підприємствах машинобудування. Тому визначення поняття за кожним з підходів є неповним та не враховує специфічних рис діяльності підприємств. Узагальнивши наведені вище підходи та визначення, приймемо власне визначення терміну стратегічне управління.

Стратегічне управління — це процес організації, контролю та здійснення системи управління основними сферами діяльності підприємств машинобудування, а саме правовою, інноваційною, кадровою, організаційною з метою налагодження діяльності, фінансової успішності, підвищення конкурентних позицій, отримання прибутку, побудови стратегії розвитку, загальних цілей діяльності, методів їх досягнення та аналіз можливостей розвитку з урахуванням змін зовнішнього та внутрішнього середовища. У запропонованому визначенні під процесом розуміється сукупність безперервних дій, які відбуваються в середині організації для досягнення довгострокових цілей. Сукупність основних видів діяльності підприємств машинобудування передбачає врахування дії всіх можливих факторів та налагодження процесу взаємодії. У даному визначенні підприємство є відкритою системою в якій існує взаємодія між зовнішнім оточенням і підприємством, а також між його внутрішніми елементами. Конкурентні позиції потрібні для досягнення поставлених цілей, завдань, місії, стратегії розвитку та пояснюють що всі ці процеси повинні базуватися на основі розробленого процесу планування.

ВИСНОВКИ

Був проведений ґрунтовний аналіз існуючих підходів до визначення поняття стратегічне управління та виявлено що більшість з них є достатньо обмеженими, оскільки беруть до уваги лише окремі аспекти процесу стратегічного управління на підприємствах. Встановлено, що погляди на стратегічне управління постійно змінювалися, вдосконалювалися та враховували все нові сторони діяльності підприємств. Більшість прихильників у системного та процесного підходах, але найбільш досконалими будемо вважати концептуальний підхід, який набуває значного використання в сучасних умовах розвитку. Таким чином, проаналізувавши переваги і недоліки існуючих визначень, ми запропонували власне тлумачення стратегічного управління, яке враховує всі аспекти та основні елементи в діяльності підприємств. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз, вивчення і вдосконалення принципів, функцій та існуючих моделей стратегічного управління, які б враховували всі особливості підприємств машинобудування в умовах нестабільного зовнішнього середовища.

Література:

1. Юхименко В. В. Стратегічне управління: елементи, системи та процеси / В.В. Юхименко // Економіка Криму. — 2011. — №4 (37). — С. 30—34.
2. Гусєва Ю.М. Еволюція концепції стратегічного управління [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2404/1/3.pdf>
3. Грищенко О.С. Формування комплексної системи стратегічного управління інвестиційною діяльністю банків / О.С. Грищенко // Проблеми економіки та управління. — А.: Вид-во Нац. ун-ту "Львів. політехніка". — 2008. — №628. — С. 443—451.
4. Ансофф І. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф.; пер. с англ., под ред. Ю.Н. Каптуревского. — СПб: Издательство "Питер", 1999. — 416 с.
5. Люкшинов А.Н. Стратегическое управление в системе факторов эффективного хозяйствования и природопользования / А.Н. Люкшинов. — М.: Изд-во "ЮНИТИ", 2004. — 207 с.

6. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии / В.А. Винокуров. — М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. — 148 с.

7. Вергилес Э.В. Стратегическое управление организацией: учеб. пособ. / Э.В. Вергилес. — М.: Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2003. — 17 с.

8. Шершньова З.Є. Стратегічне управління: навч. посіб. / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. — К.: КНЕУ, 1999. — 384 с.

9. Мізюк Б.М. Особливості стратегічного управління підприємством / Б.М. Мізюк // Фінанси України. — 2002. — № 12. — С. 31—37.

10. Могилевська О.Ю. Специфіка стратегічного управління промисловим підприємством / О.Ю. Могилевська // Економіка та держава: Міжнародний науково-практичний журнал. — 2007. — № 2. — С. 30—32.

11. Большунова А.І. Теоретичні аспекти процесного підходу до управління підприємством / А.І. Большунова, В. О. Лукинов // Праці першої науково-практичної інтернет-конференції "Управління розвитком соціально-економічних систем: теорія і практика". — Донецьк: ДонНУ, 2010. — С. 16—18.

12. Виханский О.С. Стратегическое управление: учеб. пособ. / О.С. Виханский. — М.: Экономист, 2004. — 292 с.

13. Drucker Peter F. The Practice of Management / P. Drucker, Collins, 1993. — 416 p.

14. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством: [монографія] / В.С. Пономаренко. — Х.: Основа, 1999. — 620 с

15. Миронова О.М. Поведінковий підхід до антикризового менеджменту персоналу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 Економіка та управління підприємствами / О.М. Миронова. — Харківський національний економічний університет. — Харків, 2007. — 20 с.

16. Івасів І. Б. Управління вартістю банку: [монографія] / І.Б. Івасів. — К.: КНЕУ, 2008. — 287 с.

17. Мендрул О.Г. Управління вартістю підприємств: [монографія] / О.Г. Мендрул. — К.: КНЕУ, 2002. — 271 с.

18. Балабанова Л.В. Управління реалізацією стратегій підприємства: маркетинговий підхід: [монографія] / Л.В. Балабанова, І.С. Фоломкина. — Донецьк: ДонНУ-ЕТ, 2009. — 402 с.

19. Стратегічний менеджмент: підручник / [І.М. Писаревський, О.М. Тищенко, М.М. Покоłodна, Н.Б. Петрова]. — Х.: ХНАМГ, 2009. — 287 с.

20. Герасимова Н.М. Принципи синергізму в стратегічному менеджменті / Н.М. Герасимова // Економіка: проблеми теорії та практики. — 2003. — Т. 3. — № 185. — С. 516—529.

21. Хашиєва Л.В. Сутність і поняття стратегічного управління / Л.В. Хашиєва // Теорія та практика державного управління. — 2009. — №4 (27). — С. 97—103.

22. Юхименко В.В. Стратегічне управління: елементи, системи та процеси / В. В. Юхименко // Економіка Криму. — 2011. — №4 (37). — С. 30—34.

23. Колесов О. С. Сучасні підходи до стратегічного управління розвитком підприємства в умовах господарювання / О.С. Колесов, А.В. Вацьківська // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. — 2012. — № 2 (64). — С. 44—50.

References:

1. Yukhymenko, V. V. (2011), "Strategic Management: elements, systems and processes", *Ekonomika Krymu*, vol. 4 (37), pp. 30—34.

2. Husieva, Yu. M. "Evolution of the concept of strategic management", available at: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2404/1/3.pdf> (Accessed 15 March 2014).

3. Hryshenko, O. S. (2008), "Formation of the complex system of strategic management of the investment activities

of banks", *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 628, pp. 443—451.

4. Ansoff, I. (1999), *Novaya korporativnaya strategiya [The new corporate strategy]*, Izdatelstvo "Piter", SPb, Rossiya.

5. Lukshinov, A. N. (2004), *Strategicheskoe upravlenie v sisteme faktorov effektivnogo hozhajstvovaniya i prirodopolzovaniya [Strategic management in the factor of effective management and environmental management]*, Izd-vo "JuNITI", Moskva, Rossiya.

6. Vinokurov, V. A. (1996), *Organizaciya strategicheskogo upravleniya na predpriatii [Organization of strategic management at the enterprise]*, Centr ekonomiki i marketinga, Moskva, Rossiya.

7. Vergiles, Je. V. (2003), *Strategicheskoe upravlenie organizaciey [Strategic management organization]*, Moskovskiy mezhdunarodnyj institut ekonometriki, informatiki, finansov i prava, Moskva, Rossiya.

8. Shershnova, Z. Ye and Obors'ka, S. V. (1999), *Stratehichne upravlinnia [Strategic management]*, KNEU, Kyiv, Ukraine.

9. Miziuk, B. M. (2002), "Features strategic management", *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 31—37.

10. Mohylevska, O. Yu. (2007), "Specificity of strategic manufacturing control", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 2, pp. 30—32.

11. Bolshunova, A. I. and Lukinov, V. O. (2010), "Theoretical aspects of the process approach to business management", *Pratsi pershoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii Upravlinnia rozvytkom sotsial'no-ekonomichnykh system: teoriia i praktyka [Proceedings of the first scientific and practical internet conference Management of socio-economic systems: theory and practice]*, *Mizhnarodna Ekonomichna konferentsiya [International economic conference]*, Donetsk National University, Donetsk, Ukraine, pp. 16—18.

12. Vihanskiy, O. S. (2004), *Strategicheskoe upravlenie [Strategic management]*, Ekonomist, Moskva, Rossiya.

13. Drucker, P. F. (1993), *The Practice of Management*, Collins, London, UK.

14. Ponomarenko, V. S. (1999), *Stratehichne upravlinnia pidpriemstvom [Strategic managing the enterprise]*, monohrafiia, Osnova, Kharkiv, Ukraine.

15. Myronova, O. M. (2007), "The behavioral approach to crisis management personnel", Thesis abstract for Cand. Sc. (Economy), Economics and management companies, Kharkiv National Economic universities, Kharkiv, Ukraine.

16. Ivasiv, I. B. (2008), *Upravlinnia vartistiu banku [Cost management bank]*, monohrafiia, KNEU, Kyiv, Ukraine.

17. Mendrul, O. H. (2002), *Upravlinnia vartistiu pidpriemstv [Management enterprise value]*, monohrafiia, KNEU, Kyiv, Ukraine.

18. Balabanova, L. V. and Folomkina, I. S. (2009), *Upravlinnia realizatsiieiu stratehij pidpriemstva: marketingovyj pidkhid [Management strategies of the company: marketing approach]*, monohrafiia, DonNUET, Donetsk, Ukraine.

19. Pysarevskiy, I. M. Tyschenko, O. M. Pokolodna, M. M. and Petrova, N. B. (2009), *Stratehichnyj menedzhment [Strategic Management]*, KhNAMH, Kharkiv, Ukraine.

20. Herasymova, N. M. (2003), "Principles of synergies in strategic management", *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, vol. 185, pp. 516—529.

21. Khashyieva, L. V. (2009), "Essence and concept of strategic management", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4(27), pp. 97—103.

22. Yukhymenko, V. V. (2011), "Strategic Management: elements, systems and processes", *Ekonomika Krymu*, vol. 4 (37), pp. 30—34.

23. Kolesov, O. S. and Vatskivska, A. V. (2012), "Current approaches to strategic management development company in terms of management", *Zbirnyk naukovykh prats VNAU. Seria: Ekonomichni nauky*, vol. 2 (64), pp. 44—50.

Стаття надійшла до редакції 07.04.2014 р.